

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

۳۲	همگرایی در آسیا
۳۳	بازار مسلمانان
۳۴	مدیریت بنزین یا مدیریت سوخت
۴۰	حل مسایلی برای اصل ۴۴
۴۱	رقابت‌پذیری صنایع ایران در روند الحاق به WTO
۴۲	در دستور کار مجلس
۴۳	گزارش ویژه: روابط ایران و مصر
۴۴	چهره اقتصاد اهرام و نیل

خودکفایی در بخش کشاورزی

مبارزه با چشمان نیمه باز

است. براساس پیش‌بینی‌های انجام شده، شکر هم باید در سال سوم توسعه به خودکفایی برسد که امسال شاهد واردات ۳/۵ میلیون تن شکر به کشور بودیم. دانه‌های روغنی نیز جزو محصولاتی هستند که قرار است به خودکفایی برسند. این روزها هم واردات ۸۵ درصدی دانه‌های روغنی، طرح خودکفایی این محصول را مختل و آسیب‌های جبران‌ناپذیری برای سایر محصولات کشاورزی مانند کنجاله و صنایع دام و طیور ایجاد کرده است. براساس طرح خودکفایی دانه‌های روغنی، باید تا پایان برنامه چهارم در سال ۸۸ حداقل ۷۸ درصد تولید دانه‌های روغنی و روغن خام از محل تولید داخلی تأمین شود. این در حالی است که هم‌اکنون ضریب خودکفایی محصولات روغنی تنها ۱۴/۳ درصد است. در حال حاضر شکاف بین مصرف و تولید دانه‌های روغنی و روغن نباتی به رغم وعده خودکفایی با افزایش واردات عمیق‌تر شده است. به این ترتیب، تمرکز بر خودکفایی گندم و حرکت کُند دولت در تأمین نیاز کشور از تولیدات داخلی نه تنها وابستگی این بخش به واردات را افزایش داده بلکه مصرف‌کنندگان داخلی را نیز با رشد ناگهانی قیمت روغن مواجه کرده است.

موافقان خودکفایی

در مقابل این دیدگاه‌ها، گروهی معتقدند که خودکفایی یک طرح کوتاه‌مدت نبوده و برای رسیدن به نتیجه واقعی باید آن را به صورت بلندمدت دنبال کرد. صادق خلیلیان، معاون برنامه‌ریزی و اقتصادی وزیر جهاد کشاورزی، معتقد است که در حال حاضر قیمت جهانی گندم افزایش چشمگیری یافته و چنانچه کشور در زمینه تولید گندم به خودکفایی نرسیده بود، باید سالانه میلیاردها دلار صرف واردات این محصول می‌شد

براساس برنامه‌های تدوین شده، کشور قصد دارد در برخی از محصولات کشاورزی به خودکفایی برسد. ولی این طرح ممکن است به تولید سایر محصولات صدمه بزند.

آبیاری محصول گندم تمام و این محصول سیراب نمی‌شود، چغندر قند و سایر محصولات کشاورزی مورد آبیاری قرار نمی‌گرفت. این مسأله موجب شده است تا در برخی از موارد، مزارع چغندر قند به درستی آبیاری نشوند. البته سیاست‌های غلط تشویقی جهت خودکفایی گندم هم در این راه، بر روند اشتباه تولید افزوده است. در حقیقت، خودکفایی انجام شده صحیح و اصولی نبوده، زیرا یک محصول در مرکز توجه قرار گرفته و بقیه محصولات به دست فراموشی سپرده شده‌اند. به همین دلیل، در زمان خودکفایی گندم، واردات محصولاتی مانند حبوبات، پنبه، سیب زمینی، جو و میوه به کشور افزایش یافت و قیمت این محصولات نیز بالا رفت؛ در حالی که تولیدات یاد شده جزو مصارف غذایی دهک‌های درآمدی پایین جامعه بوده و گران شدن آنها موجب بروز مشکلات زیادی برای این قشر از جامعه می‌شود.

در حال حاضر با تولید نادرست گندم، کشور به شدت به چند محصول دیگر وابسته شده است، به طوری که بخش اعظمی از مواد اولیه روغن نباتی از دیگر کشورها تأمین می‌شود. مقرر شده بود برنج در سال دوم برنامه توسعه به خودکفایی برسد، اما امسال ۱/۶ میلیون تن از این محصول به کشور وارد شده

ظاهراً خودکفایی به معنای قطع نیاز کشور به واردات و تأمین نیازهای داخل و کاهش وابستگی به کشورهای خارجی است. اما باید مراقب بود خودکفایی در تولید یک محصول، موجب وابستگی شدید سایر محصولات به واردات از کشورهای دیگر نشود.

خودکفایی گندم از طرح‌هایی است که با گذشت چهار سال از آغاز آن، هنوز موافقان و مخالفان زیادی دارد. هم‌اکنون با خودکفایی گندم، توان صادرات این محصول استراتژیک که تا سال ۸۳ به کشور وارد می‌شد، ایجاد شده است. برخی از کارشناسان، خودکفایی گندم را مهمترین موفقیت کشاورزی در ۴۰ سال اخیر می‌دانند. در مقابل، برخی از آن به عنوان مایه ورشکستگی کشاورزی نام می‌برند. گروه اخیر از یک بُعدی کردن کشاورزی جهت خودکفایی گندم انتقاد کرده و می‌گویند با وجود آن که این طرح، بسیار ارزشمند است اما نباید خودکفایی به قیمت ضربه زدن به سایر محصولات کشاورزی تمام شود.

به گزارش واحد اطلاعات و اخبار ماهنامه «اقتصاد ایران» در راه خودکفا کردن گندم، در واقع مشکلاتی برای سایر محصولات پیش آمده است. برای مثال، در زمان اجرای این طرح، تا زمانی که

مجمع مجالس آسیایی (Asian Parliamentary Assembly) APA

همگرایی در آسیا

تحلیلی از دکتر سید محمدهادی نژاد حسینیان، دبیر مجمع

بازار مشترک انرژی

مجمع مجالس آسیایی در سال ۲۰۰۶ در ایران برگزار شد. هدف از تشکیل این مجمع، انجام اقداماتی جهت یکپارچه شدن آسیا می باشد. پارلمان‌های آسیایی، هر یک نمایندگانی به مجمع معرفی می‌کنند. بر خلاف اروپا که چنین مجامعی به خواست دولت‌ها تشکیل می‌شود، در آسیا این مجامع را مجالس تشکیل داده‌اند.

در مجمع سال گذشته، ایران برای مدت دو سال، به عنوان رییس این مجمع انتخاب شد و طبق مصوبات این مجمع، قرار شد دبیرخانه موقتی برای

این مدت در ایران تأسیس شود و وظایفی که سال گذشته در مجمع عمومی تعریف شده بود را پیگیری نماید. عمده‌ترین مسایلی که پیگیری آن بر عهده دبیرخانه گذاشته شد، عبارتند از: برنامه‌های اجرایی برای کاهش فقر در آسیا، مبارزه با فساد اداری، ایجاد بازار یکپارچه انرژی، تنوع فرهنگی و عهدنامه دوستی در آسیا. به دلیل عملکرد ایران در راه حل اجرایی برای هر یک از برنامه‌های یاد شده، امسال تصویب شده است که دبیرخانه مجمع مجالس آسیایی، برای همیشه در ایران مستقر شود. به علاوه، برای مدت چهار سال، دبیر کل این مجمع از ایران انتخاب شده است. از مجمع خواسته شده است که گروه‌های کاری (کمیته) - حداقل متشکل از هفت کشور عضو - تشکیل شوند. در حال حاضر شش کشور عربستان سعودی، روسیه، اندونزی، ایران، عراق و کویت برای عضویت در کمیته‌های کاری اعلان آمادگی کرده‌اند. بنابراین، وظیفه دبیر خانه در سال ۲۰۰۸ بر این محور استوار است که راهکارهای اجرایی را برای برنامه‌های تصویب شده پیشنهاد کند.

برای شفاف‌تر شدن اجرای برنامه‌های عملیاتی می‌توان به بازار مشترک انرژی در آسیا اشاره کرد که باید در برنامه عملیاتی ایجاد این بازار، یکسری ضوابط مشخص و معین برای سرمایه‌گذاری، انتقال انرژی، فروش فرآورده‌ها و ترانزیت در کل قاره آسیا تعیین کرده و شرایط یکسانی با تصویب قوانین و مقررات خاص، فراهم گردد. متأسفانه به دلیل عدم وجود همگرایی در آسیا، در زمینه انرژی، مشکلات فراوانی وجود دارد و تاکنون به ضوابط یکسانی در این زمینه دست نیافته ایم. ■

علیرغم این که بیش از ۷۰ درصد منابع انرژی، ۴۰ درصد تجارت و همچنین سومین اقتصاد جهان (چین) در آسیا قرار دارند، ولی به دلیل عدم اتحاد میان کشورهای آسیایی، این قاره نقش چندانی در شکل‌گیری مسایل اقتصادی و بین‌المللی نداشته است. قاره آسیا ۵۶ کشور جهان را در خود جای داده است که از این میان، ۴۰ کشور عضو مجامع آسیایی می‌باشند. البته با وجود فرصت‌هایی که این قاره در اختیار دارد، با چالش‌های جدی مواجه است. از آن جمله می‌توان به تفاوت سطح زندگی مردم در کشورهای مختلف آسیایی اشاره کرد. آمارها

نشان می‌دهند که حدود ۷۰۰ میلیون آسیایی در فقر زندگی می‌کنند. مشکل دیگر آسیا، تنوع فرهنگی موجود در این قاره می‌باشد که البته از جهاتی، نکته مثبتی در فرآیند جهانی شدن برای آسیا به حساب می‌آید. برخلاف نظر حاکم آسیایی که معتقد است تنوع فرهنگی، باعث عدم موفقیت برای یکپارچگی است، تجربه نشان داده که این امر می‌تواند موجب موفقیت آسیا در این زمینه شود.

شدت مصرف انرژی در آسیا، در سطح حداقل استانداردهای جهانی قرار دارد که این امر به معنای موفقیت در صرفه‌جویی انرژی می‌باشد. در عین حال، بیشترین مصرف‌کنندگان انرژی (مانند ایران) هم در آسیا هستند. موضوع تضمین امنیت انرژی، مهمترین مسأله برای اقتصادهای بزرگ جهان به شمار می‌رود که به راحتی با ایجاد یک بازار یکپارچه انرژی برای کشورهای آسیایی قابل تأمین است، اما به دلیل عدم یکپارچگی منطقه‌ای، شرایط موجود به نفع آسیا رقم نخورده است.

تضمین امنیت انرژی در حال حاضر به سه روش متداول در دنیا انجام می‌شود:

- ۱) همکاری دو جانبه که بیشتر کشورهای آسیایی مثل چین، ژاپن و هند در پی آن هستند.
- ۲) اشغال نظامی یا در اختیار گرفتن مستقیم یا غیرمستقیم کنترل میادین نفتی و گازی که آمریکا دنبال آن بوده و البته توفیقی هم در این زمینه نداشته است.
- ۳) همکاری‌های همه جانبه کشورها با یکدیگر که بر اساس آن، مقرراتی وضع می‌شود و همه کشورهای منطقه می‌پذیرند که این مقررات را رعایت کنند.

در حالی که خودکفایی گندم از این اقدام جلوگیری کرده است. به گفته وی، طی سه سال خودکفایی گندم، صادرات محصولات کشاورزی ۷۰ درصد افزایش یافته و از ۱/۲۳ میلیارد دلار در سال ۸۲ به ۲/۱ میلیارد دلار در سال ۸۵ رسیده است. خلیلیان تولید گندم در کشورمان را دارای مزیت‌های اقتصادی بالایی می‌داند و می‌گوید: «هزینه تمام شده تولید گندم در ایران نسبت به قیمت‌های جهانی و بسیاری از کشورهای پیشرفته پایین‌تر است. هزینه تولید این محصول در کشورمان از هزینه تولید گندم در آمریکا حدود ۴۰ درصد کمتر است. براساس برنامه‌ریزی‌های انجام شده، مزیت اقتصادی گندم دارای شاخص ۰/۷۶ است. به همین دلیل، خودکفایی در این محصول از موفقیت‌های اصلی حوزه کشاورزی به شمار می‌رود، به طوری که در گذشته، سالانه ۷ میلیون تن گندم به کشور وارد می‌شد، اما اکنون خودکفایی این محصول حدود ۱۰ میلیارد دلار صرفه‌جویی ارزی به دنبال داشته است.»

پایان راه

به هر حال، دولت کماکان در نظر دارد در برخی از محصولات کشاورزی به خودکفایی برسد. اما متأسفانه هیچ برنامه اقتصادی خاصی را اعلام نکرده و به نظر می‌رسد قصد دارد با یک کلی‌گویی و بدون اتخاذ یک استراتژی‌های جامع‌نگر، در تولید برخی از محصولات در راستای خودکفایی تلاش کند. این در حالی است که هر کشوری برای خودکفا شدن در تولید محصولاتی که دارای مزیت نسبی هستند، نیازمند استفاده از استراتژی مدون و برنامه‌ریزی دقیق است. چنانچه مؤلفه‌های تأثیرگذار درون و برون کشوری، سیاست‌ها و برنامه‌های بخش‌های مختلف اقتصادی، به درستی تدوین شوند، قطعاً مشکلات بخش کشاورزی هم حل خواهد شد. البته این برنامه‌ریزی‌ها باید دارای تعادل بوده و از سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مقطعی اجتناب شود تا آرامش و رشد پایدار لازم در حوزه کشاورزی برقرار شود. براساس قانون برنامه چهارم توسعه، تأمین بخشی از کالاهای اساسی مورد نیاز مردم در حیطه وظایف دولت است. به همین دلیل هم هر ساله با تصویب هیأت وزیران، بخشی از محصولات کشاورزی مورد نیاز برای تأمین نیازهای کشور از خارج خریداری و وارد می‌شود. براساس برنامه‌های موجود، بخش کشاورزی کشور باید در سال آینده حجم تولیدات خود را به ۱۰۸ میلیون تن افزایش دهد اما از آنجا که مجموع تولیدات این بخش در سال گذشته به حدود ۱۰۰ میلیون تن رسید، پیش‌بینی می‌شود این میزان امسال به ۱۰۴ میلیون تن برسد. قطعاً بهتر است دولت به جای افزایش واردات به بهانه ذخایر استراتژیک، سیاست‌های حمایت منطقی از کشاورزان را فراهم کند تا شکاف میان مصرف و تولید داخلی بیش از این افزایش نیابد. ■